

dostali pak menší tresty. Přesto britská vláda použila represalií proti sovětskému obchodu, které pak ovšem s druhé strany byly opětovány. Očekává se však, že hospodářský boj nebude hnán do krajností, ježto obě strany mají svrchovaný zájem, aby se tak nestalo.

Dr. Rudolf Procházka.

LITERATURA.

LES FRÈRES ENNEMIS. (L'EUROPE D'APRÈS GUERRE. PAR LE COMTE SFORZA.) Paris, Gallimard 1933. 282 str.

Znepřátelení bratří Sforzovy knížky jsou evropští národové, kteří se sváří o dědictví a ohrožují je svými spory. Bývalý italský zahraniční ministr napsal již dříve knihu o budovatelích moderní Evropy. On sám byl však také spoluvůrcem nových řádů. Je přívržencem moderní diplomacie, realistou, jemuž diplomatický úspěch neznamená jen okamžitý materiální zisk, nýbrž také hodnoty mravní, jimiž se národy přizpůsobují novým směrům a jimiž si zaručují vývoj v budoucnosti. S. je žákem Mazziniho a hlasatelem zásad italského Risorgimenta, tedy hlavně myšlenky uplatnění národnosti. Ovšem jen potud, pokud tato idea nezabředne do duševní a mravní bídy nacionalismu. Národnostní idea XIX. století nepokládala nikdy národy za konečný cíl. V boji za italskou jednotu tvrdil Mazzini, že národnosti jsou jen jedním ze stupňů, jež povedou k evropskému sjednocení.

Promlouvaje o poměru Francouzů a Němců srovnává S. vývoj obou národů, z nichž Francie nejdříve opustila středověké ideje universalismu a založila národní stát, kdežto v Německu trvala idea universální římské říše až do konce XVIII. století. V XIX. století chtěli Němci ve dvou generacích dohonit dílo, jež vytvořila Francie za staletí. Jaký div, že se Francouz dnes jeví statický, kdežto Němec dynamický. S. odsuzuje intelektuální příčiny, které před válkou vedly Německo k tolika pošetilostem: snahy profesorů Bismarckovy i pozdější doby odůvodnit vědecky Bismarckovu násilnou politiku, prohlašovat Němce za vyvolený národ a uznávat za jedině oprávněný státní útvar říši vytvořenou jen na základě rozumových záměrů. V úvaze o dnešních německých poměrech S. soudí, že i národní socialismus svým apelem na lid, aby se sám osvobodil, se odpoutal od romantické tradice Viléma II. Německo není stále jednotné tak jako Francie. Nikdo však nemůže říci, kam půjde, jako nikdo nemůže nikdy předem určit, jakým směrem se vyvine revoluce.

S. ostře kritizuje německou sociální demokracii, která se před válkou spokojovala organisováním mas hlavně pro zvýšení jejich blahobytu a nestarala se o zásady lidských práv, zejména politické svobody. Marx se posmíval italskému národnímu sjednocení. Je-li však někdo tak zaslepený vůči druhým, připravuje si sám neplodnou budoucnost. Za války našli němečtí sociální demokraté v nebezpečí carského vpádu odůvodnění své účasti na boji, po válce se nedovedli odloučit radikálně od německé minulosti a udržovali si přízeň dosavadních vládců, byrokracie a junkerů, bázlivou politikou, jež se jim vymstila.

S. neušetřil žádnou zemi své kritiky. V míru versailleském upustili vítězové od 14 bodů Wilsonových a jednali proti sobě, poněvadž nepočítali s reakcemi postižených. Takovými omyly byl odpor Anglie proti svobodě moří, rozdělení německých kolonií, pozdější Poincaréovo obsazení rurského území.

Značnou část knihy věnuje S. přirozeně italské politice a poměru Italie k Francii

a Jugoslavií. Není bez zajímavosti, že zlatým věkem francouzsko-italských styků nebylo společenství ve světové válce, nýbrž doba trojspolku po r. 1902. Itálie uzavřela spolek s Rakouskem a Německem jen jako pojištění míru proti Rakousku a tak záchranu své územní celistvosti. Ujistila však Francii, že její členství v trojspolku není namířeno proti Francii a že se nikdy nestane nástrojem nebo pomocníkem útoku proti Francii. Rakousko i Německo věděly o tomto závazku, který Itálie loyálně přiznala a dodržela. Až do světové války byly tedy francouzsko-italské styky dobré.

Za světové války se poměry změnily. Francie a Itálie byly sice spojenci, ale hlavním nepřitelem Francie bylo Německo, kdežto Itálie bojovala hlavně proti Rakousku. Když se Itálie po svém vstupu do války nerozhodla hned pro válku s Německem, vytýkaly jí to některé francouzské kruhy jako machiavelismus. Naproti tomu v Itálii neradi viděli, že ve Francii jsou stále živly, které se snaží za zády Poincaréovy vlády pomoci Vídni. Na mírové konferenci dosáhla jen snad Itálie plného vítězství tím, že byla zbavena tragického rozhodování, má-li být s Rakouskem nebo proti němu. Ale italská buržoasie neviděla tento skvělý úspěch, zato však nemile nesla, že konference dala Řekům Smyrnu, což byl vlastně dar danajský. Tatáž buržoasie se vyslovila pro zabránění slovanských území dalmatských, jež patřivala Benátkám. Sforza neschvaluje této Sonniny protislovanské politiky, ale připomíná, že Francie při tom dávala Itálii sice dobré rady, avšak tak „s vysoka“, že to jitiřilo italské veřejné mínění.

Po uzavření míru se francouzsko-italský poměr zhoršil ještě více. R. 1915 slíbily Francie a Anglie Itálii náhrady v koloniích, rozšířily samy své kolonie na účet Německa. Anglie slib dodržela, ale Francie připustila pouze nepatrnou změnu hranic. Francie také hned r. 1918 vypověděla smlouvy týkající se Italů v Tunisu. Sforza soudí, že tato prostá výpověď nebyla na místě po společných bojích světové války. Francie si měla uvědomit Bismarckova slova: „Jsem rád, že Francouzi jsou v Tunisu; teď se aspoň s Italy nedohodnou.“ Itálie však také dělala chyby. V tunisské otázce odpovídala nabubřelými imperialistickými tirádami. Také v další otázce, která ji rozdělila s Francií, chybovala Itálie: ve francouzsko-jugoslávském poměru. Z Říma sice vyšla myšlenka smlouvy mezi Itálií, Francií a Jugoslavií, ale ačkoli Briand dělal vše, aby Itálii zachoval její východní výhody a uznával její zvláštní zájmy, váhali v Římě tak dlouho, až Briand uzavřel smlouvu sám.

Navazuje na poměr Itálie k Jugoslavií praví, Sforza, že Itálie si musí uvědomit, že jejím svrchovaným zájmem je prospěch a neodvislost států, které vznikly na místě Habsburského mocnářství. Pokud bude Itálie chtít udržet ovoce vítězství, musí hájit neodvislost těchto států, kterou hlásal Mazzini už r. 1850 jako nutný následek osvobození italské vlasti a záruku její samostatnosti. Nástupní státy se sice dopustily některých omylů, ale jsou dnes už živou skutečností na místě umělého útvaru habsburského mocnářství, jehož německo-maďarská hegemonie neměla už oprávnění v nové Evropě. Itálie má zájem, aby se tyto nové státy zdárně vyvíjely a staly se platnými členy nově organisované budoucí Evropy.

Pro nás je zajímavé, že S. chválí způsob, jakým se president Masaryk snaží upravit národnostní otázky ČSR.

Sforzova knížka přichází se svými radami v době, kdy se jedny národy vracejí k starým omylům, třebaže je uctívají jako nové ideje, k omylům, které vedou k národnostní nenávisti, a kdy jiné národy, poslouchající zásad zdravého rozumu, musí se obávat násilností oněch prvních. S. ukazuje, že nebezpečí tkví hlavně v tom, že národy,

kteří se octnou v slepé uličce bez východiska, upadají pomalu v intelektuální a mravní lhostejnost, v níž nechávají slovo demagogickým vůdcům, kteří jim slibují, že je jakýmsi zázrakem z této beznadějně situace vyvedou. Přes to však S. doufá, že lidská solidarita nakonec zvítězí nad projevy nenávisti.

Dr. Konstantin Jelínek.

PROF. DR. ZDENĚK PEŠKA: KULTURNÍ SAMOSPRÁVA NÁRODNÍCH MENŠIN. S předmluvou Dra Kamila Krofty. Knižovny „Národnostní otázky“, svazek I. Nakladatelství „Orbis“ v Praze XII., Praha 1933, stran 77 za Kč 15.—.

Československá společnost pro studium menšinových otázek v Praze přikročila k vydávání vlastní knihovny „Národnostní otázky“ a zahájila ji uvedenou Peškovou prací, o níž právem praví v předmluvě Dr. Krofta, že přehledným rozvrhem i zpracováním pečlivě sebrané látky a jejím jasným podáním je velmi dobrým úvodem do studia národnostní politiky i praktickou pomůckou pro politiky, o ni se zajímající. Pro naše poměry je charakteristický závěr předmluvy, v němž se konstatuje, že názory ve spise uvedené jsou osobním názorem autorovým, nikoli oficiálním názorem společnosti, snad proto, že jsou vysloveny ve spise, vycházejícím v knihovně od ní vydávané. „Majíc za úkol všestranné studium otázek menšinových a národnostních, ponechává společnost svým členům a vyhrazuje také sobě plnou volnost stanoviska jak v těžké a složité otázce kulturní samosprávy, tak ve všech jiných otázkách, které byly a budou projednávány v jejích schůzích, přednáškách a publikacích“ (str. 7.).

V první kapitole „Jak byl formulován princip národní samosprávy před světovou válkou“ prohlašuje autor, že myšlenka národní autonomie je svým původem myšlenkou socialistickou; autonomie národů stala se vedoucím principem rakouských socialistů (E. Kristan, Karl Renner a Otto Bauer, z nichž dva poslední věnovali této otázce několik obšírných knih). Podobnými myšlenkami obíral se také známý znalec ústavního práva a profesor vídeňské university Edmund Bernatzik. Důsledné provedení národnostní autonomie bylo by přivodilo naprostou přestavbu mocnářství rakousko-uherského, a to nejen ve formulaci mladého socialisty Rennera, ale i ve formulaci obezřetného a zkušeného Bernatzika. Důsledkem těchto principů bylo by rozparcelování veškerého veřejného života částečně teritoriální úpravou, a kde by to nebylo možno, organizační personální na úseky výlučně spravované jednotlivými národnostmi, ba i úřednictvo, soudcovstvo a snad i důstojnictvo by při důsledném provedení národní samosprávy — jak správně postřehuje Bernatzik — muselo býti voleno jednotlivými národnostmi, nebo jinak zaručeno, že bude bráno z jejich středu. Přesto, že se národnostní autonomie nestala nikdy vedoucím principem rakousko-uherské monarchie jakožto celku, přece v jistých mezích se jeví větší či menší stopy po takové tendenci, zejména ovšem ve zřízení autonomním, zemském, jak ukazuje autor ve druhé kapitole „Náběhy k národní samosprávě v českých zemích“. Národní samospráva zejména pronikla do orgánů školské správy, neboť tam národní otázka přirozeně byla vždy nejpálčivější; uplatnila-li se tam způsobem velmi dalekosáhlým, uplatnila se v jiných oborech samosprávných daleko méně. Na tyto snahy z doby před světovou válkou, zejména na teorie socialistů a teorie Bernatzikovy, navazovaly některé státy, které chtěly upravit otázku menšin co možno spravedlivě a své menšiny uspokojiti. Jde, jak ukazuje autor ve třetí kapitole „Princip národní samosprávy v poválečném právu“, o polský zákon z 26. září 1922, č. 90, o samosprávném zřízení ve vévodstvích a zejména ve třech vévodstvích s ukrajinským obyvatelstvem, který však nikdy nebyl proveden, o estonský